

ምዕራፍ ሓዲ

ስርዓት ዲሞክራሲ

ዕላማታት እዚ ምዕራፍ፡-

እዚ ምዕራፍ'ዚ ምስ ፈፀምኩም፡-

- እንታይነት ዲሞክራሲን ስርዓት ዲሞክራሲን ትግንዘቡ፡፡
- ኣብ ስርዓት ዲሞክራሲ ክኸበሩ ዝግበኦም ሰብኣውን ዲሞክራሲያውን መሰላት ትፈልጡ፡፡
- እንታይነት ፍልልይን ፍልልይ ብኸመይ ኣክኣኢልካ ምንባር ከምዝከኣልን ትግንዘቡ፡፡
- እንታይነት መንግስታት ፌዴራልን ክልልን ትፈልጡ፡፡
- እንታይነት ርክብ ወፃኢ ትግንዘቡ፡፡

1.1. ዲሞክራሲ እንታይ እዩ?

ስእሊ 1.1 መረጃ ሓለቓ ክፍሊ

ስእሊ 1.2 መምርሒ ስነ-ስርዓት እቲ ቤት ት/ቲ

- ኣብ ስእሊ 1.1 እንታይ ይረኣየኩም ኣሎ? ኣብቲ ክፍሊ እንታይ ይግበር ከምዘሎ ገምቱ፡፡
- ኣብ ስእሊ 1.2 እንታይ ይረኣየኩም ኣሎ? ኣብቲ ኣዳራሽ እንታይ ይግበር ከምዘሎ ገምቱ፡፡
- “ዲሞክራሲ” ዝብል ቃል ብዙሕ ግዜ ከይሰማዕኹምዎ ኣይትተርፉን፤ ንምኳኑ ዲሞክራሲ ዝብል ቃል ክትሰምዑ ከለኹም ኣብ ኣእምሮኹም ዝመፅእ ሓሳብ እንታይ ከምዝኾነ ግለፁ፡፡

መረጃ ሓለቻ ክፍለ

መምህር ይርጋ አብ ቤት ትምህርቲ ፍኖተ ጥበብ ሓላፊ 5^ኛ ክፍለ እዮም። እቲ ቤት ትምህርቲ ንኸረምታዊ ዕረፍቲ ተዓዕዮ ካብ ዝኸፈት ሓደ ሰሙን ኮይኑዎ ኣሎ። መምህር ይርጋ አብቲ ዝሓለፈ ዓመት፣ ግርማይ ሓለቻ'ዚ ክፍለ ኮይኑ ዝተመረፀ በቶም ቅድሚኡም ዝነበሩ ሓላፊ ክፍለ መምህር ከምዝኾነ ምፍላጦም ገለፁ። ብምጃኑ ድማ አብ ዝሓለፈ ዓመት ሓለቻ ዝነበረ ግርማይ ሎሚዘበንኸ ይቕፅል ደ? ወይስ ካለእ ሓለቻ ምምራፅ የድሊ እዩ? ኢሎም ንተምሃሮ ሕቶ ኣቕረቡሎም። መብዛሕቶም ተምሃሮ እቲ ክፍለ ድማ ሓድሽ ሓለቻ ክምረፅ ከምዘሎዎ ገለፁ። ውሱናት ተምሃሮ ግና ግርማይ ሓለቻ ክፍለ ኮይኑ ንኸቕፅል ብምድላዮም ነዚ ሓላፍነት ንካልኣይ ግዘ ንኸወዳደር ሓበራዊ ምርድዳእ ገበሩ። ብመሰረት እዚ ድማ ተምሃሮ 5^ኛ ክፍለ ተምሃራይ ግርማይ፣ ተምሃራይ ጌታቸውን፣ ተምሃሪት ኣለሚቱን ንመረጃ ክወዳደሩ ኣቕረቡም።

ብመሰረት እቲ ዝተኻየደ መረጃ ድማ ተምሃራይ ጌታቸው 12 ድምዒ፣ ተምሃራይ ግርማይ 12 ድምዒ፣ ተምሃሪት ኣለሚቱ ድማ 26 ድምዒ ብምርካብ ሓለቻ ተምሃሮ 5^ኛ ክፍለ ኮነት።

እቶም ተምሃሮ ድማ ሓለቻ ክፍሎም ዝኸውን ተምሃራይ ብኸይዲ ስርዓት ዴሞክራሲ ብምምራጥም ሕጉሳት ኮኑ። ተምሃሮ 5^ኛ ክፍለ ቤት ትምህርቲ ፍኖተ ጥበብ ትውክለና'ይ፣ ብዝግባእ ትሰርሓልና እያ ኢሎም ኣሚኖም ስለዝመረፀዎ ኣለሚቱ ድማ መማህርታ ብዝለዓለ ድምዒ ስለዝመረፀዎ ንደቂ ክፍላ ምስግና ኣቕረቡት። እቶም ተምሃሮ ድማ ዴሞክራሲ ማለት ከምዚ'ዩ፣ ወነንቲ ስልጣን ኮይንና ኢሎም ካብ ልቦም ተሓጎሱ።

አብ ስርዓት ዴሞክራሲ ተምሃራይ ባዕሉ ብዝመረገ ሓለቻ ክምራሕ ብምክኣሉ ዕቡቕ ምጃኑ ተገንዚቦም። እታ ዝተመረፀት ሓለቻ ክፍለ'ውን ስርሓ ብግቡእ እንተዘይሰራሕን ሓላፍነታ እንተዘይተዋሂኣን ካልእ ዝሓሸ ተምሃራይ ክመርፁ ከምዝኸእሉ አብ ሓበራዊ ስምምዕ በፅሑ። እቲ ቕድሚኣ ዝነበረ ሓለቻ ድማ ስልጣኑ ብሰላማዊ መንገዲ ነታ ሓዳሽ ሓለቻ ኣረከበ።

መልመዲ 1

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱዎም::

1. ብመሰረት እቲ ዘንብብኩምዎ ፅሑፍን ኣብቶም ስእልታት ዘስተውዓልኩም ዎም ተግባራትን “ዴሞክራሲ” እንታይ ማለት ከምዝኾነ ግለፁ::
2. ኣብ ሕቶ ቁፅሪ 1 ዘቕረብኩምዎ ትርጉም “ዴሞክራሲ” ምስቲ ቅድሚ እቲምንባብ ምንባብኩም ዝሃብኩምዎ ትርጉም ክንደይናይ ዝኣክል ይመሳሰል (ከምዝመሳሰል) መልሱ?
3. መምህር ይርጋ ንግርማይ ሓለቓእቲ ክፍሊ ኮይኑ ንክቕፅል እንተዝገብኡ እንታይ ፀገም ምተፈጠረ? ተመያየጥሉ::

ዴሞክራሲ ዝብል ቃል “ዴሞስ” ን “ክራቶስ”ን ካብ ዝብሉ ክልተ ቃላት ግሪኽ ዝተረኸበ ኢዩ። ዴሞስ ማለት ኣብ ሓደ ሃገር ዝነብር ህዝቢ ማለት እንትኾን ክራቶስ ድማ ስልጣን ወይ ኣመራርሓ ማለት እዩ። ካብዚ ብምብጋስ ዴሞክራሲ ዝብል ቃል ስልጣን ወይ ኣመራርሓ ናይ ህዝቢ ዝኾነሉ ምምሕዳር ማለት እዩ። ኣብ ስእሊ 1.1 ከምዝረእኹምዎ ተምሃሮ ሓለቓ ክፍሎም ብዝመረፁሉ ከይዲ ህዝቢ’ውን ዝመርሑዎን ዘመሓደሩዎን ብድሌቱ ዝመርፀሉን፣ ብዝመረፀ መራሕ ዝማሓደረሉን ስርዓት ዴሞክራሲ ይበሃል።

ከይዲ ስርዓት ዴሞክራሲ ኣብ ስእሊ 1.2 ከምዘስተውዓልኩምዎ ተምሃሮ ዴሞክራሲያዊ ኣካይዳ ተጠቒሞም ከምቲ ዝምርሑሉ መምርሒ ስነ-ስርዓት ቤት ትምህርቶም ምይይጥ ኣብ ምክያድን መመሓይሺ ኣብ ምሃብን ዘርኣይዎ ንጡፍ ተሳትፎ እቲ ህዝቢ’ውን ኣብ ናይ ባዕሉ ጉዳይ ውሳኔ ኣብ ዝወሃበሉ ግዜ ኣብ ከይዲ ኣወሃህባ እቲ ውሳኔ ተሳታፋይ ይኸውን።

ብሓፈሻ ኣብ ስርዓት ዴሞክራሲ መራሕ ኣብ ዝምረፀሉ ግዜ ዝምልከቶም ሰባት ኣብቲ መረፃ ሓቢሮም ብማዕርነት ይሳተፉ። ብዓብላላይ ድምፂ ዝተመረፀ ድማ ሓለቓ ወይ መራሕ ይኸውን። ኣብ ስርዓት ዴሞክራሲ ህዝቢ ኣብ ዝምልከቶ ጉዳይ ኣብ ዝግበር ኣብ ዝኾነ ውሳኔ ብንጥፈት ይሳተፍ።

መልመዲ 2

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱዎም፡፡

1. ኣብ ቤት ትምህርትኹም ብዘይካ መረጃ ሓለቓ ክፍልን ምይይጥ መምርሒ ስነ-ሰርዓት ቤት ትምህርትን ካልእ ዴሞክራሲ ዝግለጹሎም ኣሰራርሓታት ኣለዉዶ? እንተሃልዮም ኣብነታት ፅርሑ፡፡ እንተዘይሃልዮም ድማ ብምንታይ ብምንታይ ኣገባብ ዴሞክራሲያዊ ኣሰራርሓታት ክህልዉ ከምዝግበኩም ዘርዝሩ፡፡
2. ኣብ ክፍልኹምን ኣብ ቤት ትምህርትኹምን ዴሞክራሲያዊ ኣሰራርሓ ክህሉ ምግባር ዝህልዎ ረብሓ ግለፁ፡፡

1.2. እንታይነት ሰብኣውን ዴሞክራሲያውን መሰላት

1.2.1 እንታይነት ሰብኣዊ መሰላት

- ሰብኣዊ መሰል እንታይ ማለት ከምዝኾነ ብናይ ባዕልኹም ኣበሃህላ ኣብ ወረቓት ፅሓፉ፡፡
- ዝፅሓፍኩምዎ ትርጉም ሰብኣዊ መሰል ኣብ ጥቓኹም ምስ ዘለዉ መሓዘትኩም ተዘራረብሉ፡፡

ሰብኣዊ መሰል ማለት ሰባት ሰብ ብምኃኛኖም ጥራሕ ዘለዎም መሰል እዩ፡፡ ንኣብነት፡- መሰላት ድሕንነት ህይወትን ኣካልን ዝኾነ ሰብ ፤ ሰብ ብምኃኑ ዝህልዎ ሰብኣዊ መሰላት እዮም፡፡ ዝኾነ ሰብ ብህይወት ናይ ምንባር መሰል ኣለዎ ክበሃል ከሎ ብሕጊ ዝተደንገገ ከቢድ መቐጻዕቲ ገበን እንተዘይኮይኑ ብህይወት ናይ ምንባር መሰል ኣይጠሓስን፡፡

መሰል ድሕንነት ኣካል ክበሃል ከሎውን ዝኾነ ሰብ ኣብ ኣካሉ ጉድኣት ከይበፀሐ ኣለዎ ናይ ምርካብ መሰል ኣለዎ ማለት እዩ፡፡

1.2.2 እንታይነት ዴሞክራሲያዊ መሰላት

ስእሊ 1.3 ምስረታ ክለብ

- ኣብቲ ስእሊ ዝተንፀባረቐ ዴሞክራሲያዊ መሰል እንታይ ከምዝኾነ ግለፁ።
- ካብዚ ስእሊ ብምብጋስ ዴሞክራሲያዊ መሰል እንታይ ማለት ከምዝኾነ ግለፁ።

ዴሞክራሲያዊ መሰል ማለት ኣብ ስርዓት ዴሞክራሲ ዝነብሩ ውልቀ ሰባት ኮነ ህዝብታት ኣባላት እቲ ስርዓት ስለዝኾነ ዝህልውዎም ብሕጊ ዝተደንገጉ መሰላት እዮም። ኣብ ስርዓት ዴሞክራሲ ክኸበሩ ዝግበኡም ዴሞክራሲያዊ መሰላት ብዙሓት እዮም።

ንኣብነት መሰል ብማሕበር ምውዳብ እቲ ሓደ መረጋገጺ መሰል ዴሞክራሲ'ዩ። ዝኾነ ሰብ ሕጋዊ ንዝኾነ ዕላማ ብማሕበር ናይ ምውዳብ መሰል ኣለዎ።

ብመንፅር እዚ ድማ ተምሃሮ ኣብ ቤት ትምህርቶም ኣብ ምምስራት ዝተፈላለዩ ክለባትን ኣብ ዝተፈላለዩ ክለባት ናይ ምስታፍን መሰል ኣለዎም።

ተምሃሮ በዞም መሰላቶም ንኸጥቀሙ ክለባት ኣብ ዝምስርቱሉ እዋን መምርሕን ደንብን እቲ ቤት ትምህርቲ ከኸብሩ ግቡእ ኣለዎም። ኣብቶም ክለባት ኣብ ዝሳተፉሉ ግዜ እውን ክብርን ድሕንነትን ማሕበረሰብ እቲ ቤት ትምህርትን ካልኣት ተምሃሮን ከኸብሩ ግብኡም እዩ።

መሰል ዝብል ቃል ግቡእነት ዘመለክት እዩ። መሰል በይነ ምሉእ ኣይኮነን። መሰል እንተሃልዩ ግቡእውን ኣሎ። መሰል ሰባት ዘለዎም ግቡእን ሓላፍነትን ጠሚሩ ከምዝሓዘ ምፍላጥ የድሊ እዩ። ስለዚ ዝኾነ ሰብ መሰሉ ክጥቀም እንተደልዩ መሰል ካልኣት ሰባት ብዘይፃረር መንገዲ ምጥቃምን መሰሎም ናይ ምኽባርን ግቡእ ከምዘለዎ ክዝንግዕ የብሉን።

መልመዲ 3

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. እንታይነት ሰብኣዊ መሰላት ኣሕፂርኩም ብኣብነት ግለፁ።
2. እንታይነት ዴሞክራሲያዊ መሰላት ኣሕፂርኩም ብኣብነት ግለፁ።

1.3 ፍልልይ

1.3.1 ኣብ ክፍልን ቤት ትምህርትን ኣብ መንጎ ተምሃሮ ዝርኣዩ ፍልልያት

ሰእሊ 1.4 ተምሃሮ ኣብ ሰዓት ዕረፍቲ

- ንሰእሊ 1.4 ብዝግባእ ኣስተውዕሉ። ምስ ከፍ መባህልትኹም ኮይንኩም ኣብ ቤት ትምህርትኹምን ኣብ መንጎ ተምሃሮን ዝረኣዩ ፍልልያት ዘርዝሩ።
- ሓዴኹም ምስ ሓዴኹም እትመሳሰሉሎምን እትፈላለዩሎምን ሓሙሽተ ሓሙሽተ ባህርያት ዘርዝሩ።

ፍልልይ ማለት ብቐለም፣ ቆርበት፣ ብሃይማኖት፣ ብዕድመ፣ ብፆታ፣ ብመልክዕ፣ ብቐመት፣ ብክእለትን ብዝመሳሰሉን ባህርያት ሓደ ምስቲ ካልእ ዘይመሳሰል ማለት እዩ። ገሌና ምስካልእ ዘመሳሰሉና ብዙሓት ነገራት ኣለዉ። ብኣንፃሩ ድማ እንፈላለዮሎም ብዙሓት ነገራት ኣለዉ።

እቲ ቀንዲ ቁምነገር ግና ካብ እንፈላለዮሎም ነገራት እንመሳሰሎም ነገራት ዝበዝሑ ምዃኖም ምፍላጥ እዩ። እቲ ካልእ ዝግበየ ነገር ፍልልይ ግድን ኣድላዩ ምዃኑን ምርዳእ እዩ።

ፍልልይ ምህላው መነባብሮናን ህይወትናን ብዝበለፀ ዘሕጉስን ፅቡቕን ዝገብር ምዃኑ ክንግንዘቦ ይግበእና።

መልመዲ 4

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ፍልልይ እንታይ ማለት እዩ?
2. ፍልልይና ፅባቕና እዩ እንትብሃል እንታይ ማለት እዩ?

1.3.2 ፍልልይ ኣከኣኢልካ ብሰላም ምንባር

- ምስ መሓዝትኩም ወይ ምስሓውኩምን ሓፍትኹምን ኣብ ፃውቲ ወይ ኣብ እዋን ዝርርብ ምርድዳእ ስኢንኩም ዝተበኣስኩምሉ ግዘ ዘክኑ።
- ኣብ ጥቓኹም ንዘላ/ንዘሎ መማህርትኹም ተጓንፎኹም ተዛረቡ። ምክንያት መበኣሲኹም እንታይ ከምዝነበረን ኣብ እዋን ባእዕኹም እንታይ ከም ዝተፈጠረን ኣሕፂርኩም ተዛራብዎም።

ርግቦን ፋጦን

ርግቦን ፋጦን ኣዝየን ዝፋተዎ መሓዙት እየን። ስድራ ርግቦ ሓረስቶት ክኾኑ ከለዉ ስድራ ፋጦ ግና ነጋዶ ኢዮም። ርግቦን ፋጦን ኩሉሻዕ ኣብ ስዓት ዕረፍተን ዝተፈላለዩ ነገራት እናልዓላ ይዘራረባ። ሓደ ሓደ ግዘ ድማ ይካትዓ። ኮይኑ ግና ሓንቲ መዓልቲ'ኳ ብኣፈላላይ ሓሳብ ዝተላዕለ ተባኢሰን ኣይፈልጣን።

እንተኾነ ይተአማመና፣ እንተዘይኮነ ድማ ነቲ ዝተፈጠረ ፍልልይ ኣኸቢረንን ብፀጋ ተቐቢለንን ክትዐን ብሰላም ይህዝመኡ።

ሓደ መዓልቲ ግና ርግቦን ፋጦን ካብቲ ልሙድ ንእሽቶይ ፍልይ ዝበለ ነገር ገጠመን።

ንሱ' ውን ካብ ሓረስታይን ነጋዳይን ብዝበለፀ ንሃገር ዝጠቅም ኣየናይ ኢዩ? ዝብል ክትዕ ኣልዓላ። ርግቦ ሓረስታይ ይበልፅ ክትብል ከላ ፋጦ ድማ ነጋዳይ እባ ይበልፅ በለት። በዚ ምኽንያት እዚ ድማ ክልቲኣን ኣብ ክትዐን ካብ ናይ ካልእ መዓልቲ ዝተፈለየ ኩነት የርእያ ነበራ። ድምፀን ዓዉ ኣቢለን ድማ ዋዕ ዋዕ ክብላ ጀመራ። ተረኣን ከይሓለዎ ዘዝመፀለን ሓሳብ ይዛረባ ብምንባረን ክደማመዓ ኣይከኣላን።

ድሕሪ ብዙሕ ጭቕጭቕ ግና ክልቲኣን ኩነታተን ኣግራሙለን ሎምስ እንታይ ረኸበና? እንታይኢና ኮይንና? ኢለን ንዓርስን ሓተታ። ድሕሪዚ ምኽንያት ዘይ ምድምግፀን እንታይ ከምዝኾነ ተረዲኣን። ምኽንያት ምርድዳእ ዘይካኣላሉ እውን ስድራ ርግቦ ሓረስቶት ብምኻኖም ሓረስታይ ክበልፅ ብምድላይ፣ ፋጦ እውን ስድራኣ ነጋዶ ስለዝኾኑ ንነጋዳይ ኣዳልያ ብምክተዓ ከምዝኾነ ተረዲኣን። ብድሕሪ እዚ ዝፈፀመኡ ተግባር ግቡእ ከምዘይኮነን ከምዝተጋገየን ኣሚነን ብተግባረን ተጠዓላ። ኣብ መወዳእታ ፍልልየን ኣልየን ሓረስታይ ኮነ ነጋዳይ ንዕብየት ሃገር ከምዝጠቐሙ ተአማመና።

ሓረስታይ ብዘይ ነጋዳይ፣ ነጋዳይ እውን ብዘይ ሓረስታይ ውፅኢታዊ ክኾኑ ከምዘይኸእሉ ተገንዘባ። ምድዳእ ስዓት ዕረፍቲ ዘበስር ደወል ተደወለ። ርግቦን ፋጦን ድማ ካብ ኮፍ ዝበላሉ ቦታ ተሲኣን ከም ወትረኣን ተሓጃቑፈን ናብ ክፍለን ከዳ።

መልመዲ 5

ኣብ ገዕሊ ዝቐረበ ምንባብ መሰረት ጌርኩም ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ርግብን ፋጦን ኣብ ጊዜ ክትዐን ኣብ ክንዲ ምድምማዕ ዋዕዎ ዝበላሉ ምኽንያት ንምንታይ እዩ?
2. ፍልልያት ኣካኣኢልካ ምስ ካልኦት ብሰላም ምንባር ዘድልዩና ቀንዲ ነገር እንታይ እዩ?
3. ካብ ታሪኽ ርግብን ፋጦን ዝረኽቡኩምዎ ትምህርቲ እንታይ እዩ?

ፍልልይ ኣካኣኢልካ ምስ ካልኦት ብሰላም ንምንባር ዘድልዩና ቀንዲ ነገር ትዕግስትን ምድምማዕን እዩ። ሰባት ብተፈጥሮ ዝፈላለዩሎም ብዙሓት ነገራት ከምዘለው ተገንዚብና ኢና።

ሰብ ኩሉ ነናይ ዓርሱ ኣተሓሳስባ፣ ኣረኣጂያ፣ እምነት ኣለዎ። ዝኾነ ሰብ ሓሳብይ ኩሉ ግዘ ልክዕ እዩ፣ ናይ ካልእ ሰብ ሓሳብ ድማ ጌጋ እዩ ክብል ኣይኽእልን። ኣነ ዝበልኩዎ ጥራኽ ልክዕ ዝብል ነገር እንተመጸኡ ግና ሓቢርካ ብሰላም ምንባር ኣይከኣልን። ጎንጊ፣ ናዕብን፣ ህውከትን ይለዓል።

ስለዚ ጎንዕን ናዕብን ከይለዓል ፍልልያት ኣካኣኢልካ ሓቢርካ ብሰላም ንምንባር ዓቃልነትን ምድምማዕን ኣዝዩ ኣገዳሲ እዩ። ፍልልይ ብፀጋ ምቕባልን ተኸኣኢልካ ብሰላም ንምንባርን ሓጋዛይ እዩ።

ፍልልይ ምኽባር ወይ'ውን ብፀጋ ተቐቢልካ እቶም ፍልልያት ኣካኣኢልካ ብሰላም ምንባር ማለት እምነቱ፣ ኣተሓሳስባኡ፣ መልክዑ፣ ዓሌቱ፣ ወዘተ ካብና ዝተፈለዩ እንትኾነኳ ናይ ዝኾነ ሰብ መሰል ምኽባርን ክብሩ ምሕላውን ማለት እዩ።

ፍልልይ ወድሰብ ከም ጠቓሚ ሃፍቲ ቆጂርካ ምድናቕ፣ ዝኾነ ዓይነት ባህሊ፣ ሃይማኖት፣ ዓሌት፣ ወዘተ ወድሰብ ዕቡቕን ጠቓምን ኣስተዋዕኦ ከምዘሎዎ ኣሚንካ ምቕባል እዩ። እዚ ንምግባር ምኽኣል ድማ ደቂ ሰባት ፍልልዮም ከምዘሎ ኮይኑ ብሰላምን ብፍቕርን ሓቢርም ክነብሩ ይሕግዝ።

መልመዲ 6

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልስዎም።

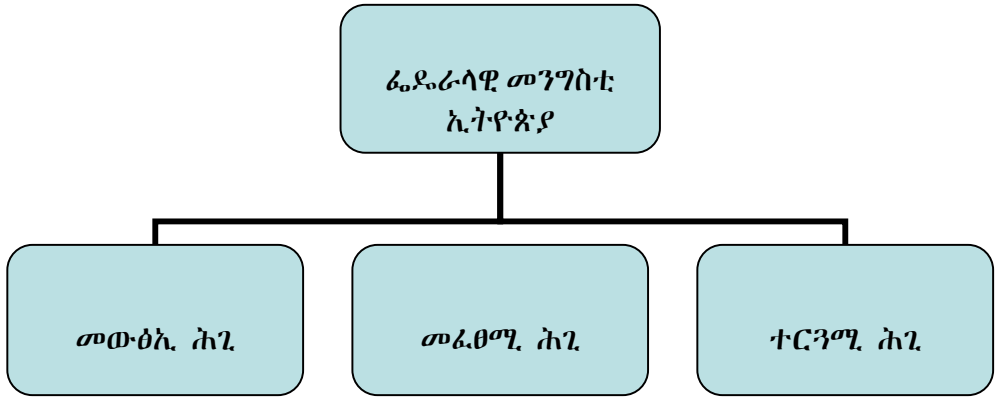
1. ንወለድኹም ብምሕታት ኣብ መንጎ ኣባላት ስድራ ቤት ኣብ ክንዲ ብፀጋ ተቐቢልካ፣ ፍልልይ ኣፅቢብካ ብሰላም ምንባር ብዝተፈጥረ ፍልልይ ምክእኣል ጠፊኡ ባእስን ጎንፅን ዝተፈጠረሉ መንቀለ ምክንያትን ነቲ ባእስን ጎንፅን ንምህዳእ ዝተዋህቡ መፍትሕታትን ዝሓዘ ካብ ሓደ ገፅ ዘይበዝሕ ፅሑፍ ኣኛርቡ።
2. ካብዚ ተርእዮ ዝረኽብኩምዎ ትምህርቲ ‘ውን ኣሕፂርኩም ንመምህርኩም ግለፁ።

1.4 ስርዓት መንግስቲ ኣብ ኢትዮጵያ

1.4.1 እንታይነትን ኣድላይነትን ዲሞክራሲያዊ መንግስቲ

ስእሊ 1.5 ናቐጣ መረፃ ጣብያ 01

ሰእሊ. 1.6 መሓውር /ቅርጻ/ ፌዴራላዊ መንግስቲ ኢትዮጵያ

- ሰእሊ. 1.5 ሰባት እንታይ ክገብሩ ከለዉ ዮርኢ?
- ሰእሊ. 1.6 እንታይ የመልክት?
- መንግስቲ ዝብል ቃል ክትሰምዑ ከለኹም ናብ ኣእምሮኹም ዝመፅእ ሓሳብ እንታይ ከምዝኾነ ግለፁ::

ዴሞክራሲያዊ መንግስቲ ህዝቢ ሓሳቡ ብነፃ ዝገልፀሉን ዝሳተፈሉን ዓይነት ኣመራርሓ መንግስቲ እዩ። ኣብ ኣመራርሓ ዴሞክራሲያዊ መንግስቲ ኣብ ምምራፅን ተመራፃይ ኣብ ምኃንን ህዝቢ ቀንዲ ተሳታፋይ እዩ።

ብተወሳኺ ድማ እቲ ህዝቢ ኣብ ዝተፈላለዩ ጉዳያት ንኣብነት ኣብ ልምዓት ከባቢ ብንጥፈት ይሳተፍ እዩ።

ዴሞክራሲያዊ መንግስቲ ህዝቢ ዝሳተፈሉ ስርዓት ስለዝኾነ ብዙሓት ረብሓታት ኣለዉዎ። ካብ መንጎ እቶም ረብሓታት እቶም ቀንዲ ዝበሃሉ እዞም ዝስዕቡ ይፅርሑ:-

- መሰላትን ረብሓታትን ህዝቢታትን ካልኣትን ብኣግባቡ ክሕለው ይገብር::
- ሰናይ ምምሕዳር የንግስ፤
- ህዝብታት ብሰላምን ብዝተረጋገኡ መንፈስን ሰሪሖም ንኸነብሩ የኸእል ዕብየት ሃገር እውን የቀላጥፍ::

መልመዲ 7

ኣብዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ፡፡

1. ዴሞክራሲያዊ መንግስቲ እንታይ ዓይነት መንግስቲ እዩ?
2. ረብሓ ዴሞክራሲያዊ መንግስቲ ዘርዝሩ።

1.4.2 እንታይነት ፌዴራላዊ መንግስቲ

- ንምኳኑ ትርጉም ፌዴራል ትፈልጡዶ? እስኪ ፌዴራል ዝብል ቃል ክትሰምዑ ከለኹም ናብ ኣእምሮኹም ዝመፅእ ሓሳብ እንታይ ከምዝኾነ ኣብ ወረቐት ፅሓፉ።
- ኣብ ወረቐት ዝፃሓፍኩምዎ ትርጉም ፌዴራል መቓምጥኹም ምስ ዝፃሓፍን/ ዝፀሓፍቶን ኣገናዝብዎ። ክንደየናይ ዝኣክል ተመሳሳሊ ወይ ዝተረሓሓቐ ትርጉም ከምዝሃብኩምዎ ተመያየጥሉ።

ፌዴራል ማለት ባዕሎም ንባዕሎም ዝመሓዳድሩ መንግስታት ክልል ሕብረት መስሪቶም ዝነብሩሉ ስርዓት መንግስቲ እዩ።

ኣብ ቅርፁ-መንግስቲ ፌዴራል ሓደ ማእከላይ መንግስቲ ዝመስረቱ ባዕሎም ንባዕሎም ዝመሓድሩ ብዙሓት መንግስታት ክህልዉ ይኸእሉ እዮም። ንኣብነት ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ 9 ኣባል ክልል መንግስታት ኣለዉዎ።

ኣብ ፌዴራላዊ መሓውር ስርዓት መንግስቲ ስልጣን ኣብ ማእኸልን ኣብ ክልላትን ተሸንፊኑ ብሕጊ ዝተፈለየ እዩ። እቲ ማእኸላይ መንግስቲ፣ መንግስቲ ፌዴራል ዝብል ስያመ ክሕዝ ከሎ ብሕጊ ካብ ዝተዋህቦ ስልጣን ወፃኢ ኣብ ጉዳይ ክልላት ኢዱ ኣየ እቲን። መንግስታት ክልል እንትኾኑ እውን ብሕጊ ካብ ዝተወሃቦም ስልጣን ወፃኢ ኣብ ጉዳይ መንግስቲ ፌዴራል ኢዶም ኣየእቲዉን።

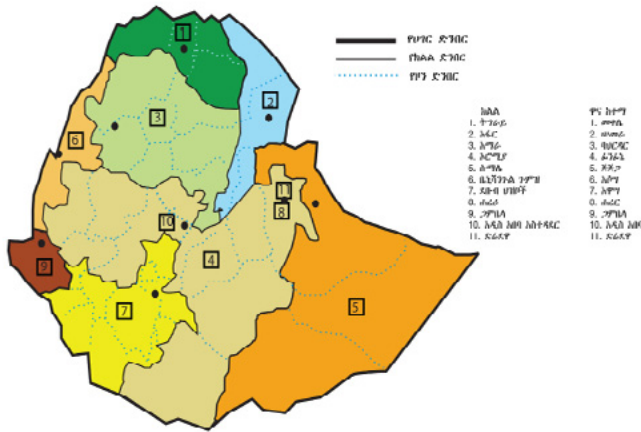

መለመዲ 8

እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱዎም፡፡

1. ፌዴራል ዝብል ቃል ትርጉሙ ንስኻትኩም ምስ ዝሃብኩምዎ መልሲ ክንደዩናይ ከምዝቀራረብ ኣነፃፅሩ።
2. ፌዴራል እንታይ ዓይነት ስርዓት መንግስቲ እዩ?

1.1.3 እንታይነት መንግስታት ክልል

ስእሪ 1.7 ክልላት ኢትዮጵያ ዘርኢ ካርታ

- ኢትዮጵያ ክንደይ መንግስታት ክልል ኣለዉዎ? ስም እቶም ክልላት ዘርዝሩ።
- መንግስቲ ክልል እንታይ ማለት' ዩ?

ካብ መንግስቲ ፌዴራል ቀዲሉ ዝለዓለ መሓውር መንግስቲ ክልል'ዩ። ክልላት ኣሰፋፍራ ህዝቢ፣ ቋንቋ፣ መንነትን ድሌትን መሰረት ብምግባር ይመሓወሩ።

ብመሰረት እዚ ኢትዮጵያ ኣብዚ እዋንዚ 9 መንግስታት ክልል ኣለዉዎ። ንሳቶም'ውን እዞም ዝስዕቡ'ዮም።

1. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ
2. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ዓፋር
3. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ኣምሓራ
4. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ኦሮሚያ
5. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ሱማሌ
6. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ቤኒሻንጉል ጉሙዝ
7. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ደቡብ
8. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ህዝብታት ኃምቤላ
9. ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ህዝቢ ሃረሪዮም፡፡

መልመዲ 9

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱዎም፡፡

1. እንታይነት መንግስቲ ክልል ግለፁ፡፡
2. ስም እትነብሩሉ ክልልን ምስ ክልልኩም መዳወብቲ ዝኾነ ክልላትን ፅርሑ፡፡

1.4.4 እንታይነት ምምሕዳር ከተማ

ስእሲ 1.8 ቤት ፅሕፈት ምምሕዳር ከተማ መቐለ

- ምምሕዳር ከተማ ማለት እንታይ ማለት 'ዩ?

በብክልሉ ዓርሶም ብዓርሶም ንኸመሓድሩ ኣፍልጦ ዝተወገቦም ከተማታት ኣለዉ። እዞም ከተማታት ኣብያተ ምኽሪ ምምሕዳር ከተማታት ኣለዉዎም። እዞም ኣብያተ ምኽሪ ነቲ ከተማ ብዝምልከት ኣካላት መወፃእቲ ሕጊ እዮም። በዞም ኣብያተ ምኽሪ ዝተመረጹን ናይቶም ከተማታት ዕለታዊ ስራሕቲ ዘፈፅሙን ከንቲባታት ኣለዉዎም። ንኣብነት ከተማ ኣዲስ አበባ ናይ ዓርሳ ምምሕዳርን ከንቲባን ኣለዎ።

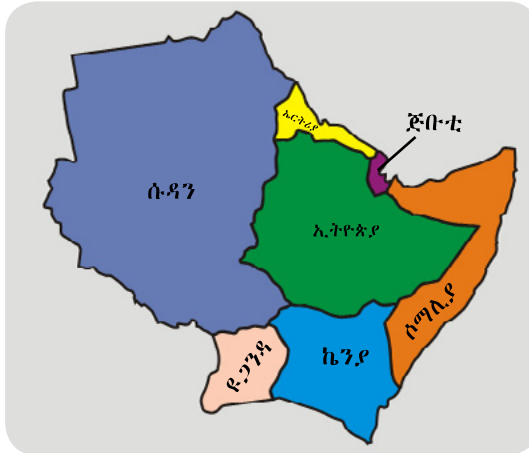
መልመዲ 10

ነዚ ዝስዕብ ሕቶ መልሱ።

1. ኣብ ከባቢኹም ምምሕዳር ከተማ ኣሎ ዶ? እንተሃልዩ እቲ ምምሕዳር ብመን ከምዝምራሕ ኣብ ክፍሊ ተመያየጥሉ።

1.5 ርክብ ወፃኢ ኢትዮጵያ

15.1 እንታይነት ርክብ ወፃኢን ፖሊሲ ርክብ ወፃኢን

ሰእሊ 1.9 ኢትዮጵያን ጎረባብታን

- ኣብቲ ካርታ እትርእዩዎን ዘለኹም ጎረባብቲ ሃገራት ኢትዮጵያ መን መንየን?

- ኢትዮጵያ ምስ ጎረቤታ ብምንታይን ብምንታይን ጉዳያት ርክብ ከምእትገብር ትፈልጡ ዶ?

ርክብ ወፃኢ ክበሃል ከሎ ሓንቲ ሃገር ምስ ካልኦት ሃገራት ብዝተፈላለዩ ጉዳያት (ብኢኮኖሚ፣ ብፖለቲካን ብዝመሳሰሉን) እትፈጥሮ ምሕዝነታዊ ምትእስሳር'ዩ፡ ፖሊሲ ርክብ ወፃኢ ማለት ድማ መንግስቲ ሓደ ሃገር ምስ ካልኦት መንግስታት ሃገራት ዝገብሮ ርክብ እንታይ ክመስል ከምዘሎዎ ዘመልክት ሓፈሻዊ መምርሒ'ዩ። ብመሰረት 'ዚ ፖሊሲ ርክብ ወፃኢ ኢትዮጵያ ምስ ካልኦት ሃገራት ብሰላም፣ ብምክብባርን ብፅኑ ቕጥርብትናን ተሰማሚዕኻ ሓቢርኻ ምንባር 'ዩ።

መልመዲ 11

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ርክብ ወፃኢ ማለት እንታይ ማለት 'ዩ?
2. ዕላማ ፖሊሲ ርክብ ወፃኢ ኢትዮጵያ እንታይ'ዩ?

መጠቓለሊ

ስልጣን ወይ ኣመራርሓ ናይ ህዝቢ ዝኾነሉ ስርዓት ምምሕዳር ዴሞክራሲ ይበሃል። ኣሰራርሓ ዴሞክራሲ ኣብ ዘለዎ ምምሕዳር ህዝቢ ኣብ ዝምልከት ዝኾነ ዓይነት ውሳኔ ህዝቢ ብንጥፈት ይሳተፍ።

ሰብኣዊ መሰል ማለት ሰባት ሰብ ብምኻኖም ዝረኽቡዎ መሰል'ዩ። ንኣብነት መሰል ብህይወት ምንባር እቲ ሓደ ሰብኣዊ መሰል'ዩ። ዴሞክራሲያዊ መሰላት ድማ ኣብ ስርዓት ዴሞክራሲ ዝነበሩ ውልቀ ሰባት ኮኑ ህዝብታት ኣባላት'ቲ ስርዓት ብምኻኖም ዝህልውዎም ብሕጊ ዝተደንገጉ መሰላት'ዮም። ንኣብነት መሰል ምውዳብ ሓደ ዴሞክራሲያዊ መሰል'ዩ። ዝኾነ ሰብ ብመሰላቱ ንኸጥቀም ግቡኡ ክዋፃእ ከምዘለዎ ብዝግባእ ምፍላጥን ተግባራዊ ምግባርን ይግብኦ።

ፍልልይ ማለት ብቸለም ቆርበት፣ ብሃይማኖት፣ ብዕድመ፣ ብጾታ፣ ብኸለት ኮነ ብኻልእ ነገር ሓደ ምስ ካልእ ሓደ ዓይነት ዘይምኻን ማለት 'ዩ።

ኣብ ሕብረተሰብ ፍልልይ ምህላዉ ዘይተርፍን ኣድላዪን እዩ። ሰባት በዚ ፍልልይ ዝመፀ ነናይ ባዕሎም ኣተሓሳስባን እምነትን ኣለዎም።

ይኹንምበር ፍልልይ ብፀጋ ተቐቢልካን ተኸኣኢልካን ብሰላም ምንባር ኣገዳሲ'ዩ። ፍልልይ እንተሃለወና' ውን ስምዒት ካልኦት ብምቕባልን ብምክባርን ተሓጋጊዝካ ሓቢርካ ንምንባር ይጠቅም። ኣፈላላይ ብፀጋምቕባልን ኣከኣኢልካ ብሰላም ምንባርን ማለት እምነቲ፣ መልክዑ፣ ዓሌቱ ወዘተ ካባና ዝተፈለዩ እንተኾነውን መሰል ዝኾነ ሰብ ምክባርን ክብሩ ምሕላውን ማለት'ዩ።

ዴሞክራሲያዊ መንግስቲ፡- ማለት ኩሉ ህዝቢ ዝሳተፈሉን ምምሕዳር መንግስቲ'ዩ። ዴሞክራሲያዊ መንግስቲ መሰላትን ረብሓታትን ህዝብታትን ብዝግባእ ኣብ ርእሲ ምሕላው ሰናይ ምምሕዳር የዕስል። ህዝብታት ብሰላምን ብቕዱን መንፈስን ሰሪሖም ንኸነብሩ ይሕግዝ'ዩ።

ፌዴራል ማለት፡- ዝተፈላለዩ ባዕሎም ንባዕሎም ዘመሓዳድሩ መንግስታት ብሕብረት ዝነብሩሉ ስርዓት መንግስቲ'ዩ። ክልላት ዝመሓወሩ ብኣሰፋፍራ ህዝቢ፣ ብቋንቋ፣ ብመንነትን ድሌትን ህዝብታት መሰረት ብምግባር እዩ። ብመሰረት'ዚ ኢትዮጵያ ኣብዚ እዋን'ዚ ትሸዓተ መንግስታት ክልልን ክልተ ምምሕዳር ከተማታትን ኣሎዋኣ።

ርክብ ወፃኢ፡- ማለት ሓደ ሃገር ምስ ካልኦት ሃገራት ብዝተፈላለዩ ጉዳያት ዝፈጥሮ ዝምድና'ዩ። ፖሊሲ ርክብ ወፃኢ ማለት ድማ መንግስቲ ሓንቲ ሃገር ምስ መንግስታት ካልኦት ሃገራት ዝገብሮ ርክብ እንታይ ክመስል ከምዘሎዎ ዘመልክት ሓፈሻዊ መምርሒ'ዩ። ብመሰረት'ዚ ፖሊሲ ርክብ ወፃኢ ኢትዮጵያ ምስ ካልኦት ሃገራት ብሰላም፣ ብምክብባርን ብፅቡቕ ጉርብትና ተሰማሚዕኻ ሓቢርካ ምንባርን እዩ።

አገደስቲ ቃላት

ዴሞክራሲ:- ምምሕዳር ህዝቢ።

ስልጣን:- ሓደ ተግባር ንምፍፃም ፍቓድ መሰልን ሕግን ምርካብ።

መሰል:- ንወድሰብ ብሕጊ ክግበረሉ ዝግባእ ዝኾነ ጥቕሙን ድሌቱን ንምግላፅ እንጥቀመሉ ቃል'ዩ።

ሰብአዊ መሰል:- ሰባት ሰብ ብምኻኖም ዝህልዎም መሰል 'ዩ።

ዴሞክራሲያዊ መሰል:- ውልቀ ሰባት ኮነ ህዝብታት ኣብ ስርዓት ዴሞክራሲ ብምህላዎም ዝረኽቡዎ መሰል።

ፌዴራል:- ባዕሎም ንባዕሎም ዝመሓዳድሩ ዝተፈላለዩ መንግስታት ክልል ብሓባር ዝነብሩሉ ስርዓት መንግስቲ 'ዩ።

መንግስቲ:- ስልጣን ህዝቢ ብውክልና ወሲዱ ሃገር ዝመርሕ ዝላዓለ ፖለቲካዊ ኣካል'ዩ።

ርክብ ወፃኢ:- ሓደ ሃገር ምስ ካልኦት ሃገራት ኣብ ዙርያ ዝተፈላለዩ ውራያት (ብምጣነ ሃፍቲ፣ ብፖለቲካን ብዝመሳሰሉ) ዝፈጥሮ ዝምድና እዩ።

ፖሊሲ ርክብ ወፃኢ:- ሓደ መንግስቲ ምስ ካልኦት ሃገራት ዝህልዎ ርክብ ዘካይደሉ ሓፊሻዊ መምርሒ'ዩ።

መጠቻለሊ ሕቶታት

I. ነዞም ዝሰዕቡ ምሉእት ሓሳባት ዝሓዘዎ ሓሳብ ትኸክል እንተኾይኑ “ሓቂ” ትኸክል እንተዘይኾነ ድማ “ጌጋ” እናበልኩም መልሱዎ::

1. ዴሞክራሲ ስልጣን ወይ አመራርሓ ናይ ህዝቢ ዝኾነሉ አመሓዳድራ እዩ::
2. ኣብ ስርዓት ዴሞክራሲ ህዝቢ ንባዕሉ ዝምልከት ውሳኔ ኣብ ዝህበሉ ግዜ ኣብ ከይዲ እቲ ኣወሃህባ ውሳኔ ተሳታፋይ ይኸውን::
3. ዴሞክራሲያዊ መሰል ሰባት ሰብ ብምኻኖም ጥራሕ ዝህልዎም መሰል እዩ::
4. ሰብአዊ መሰል ውልቀ ሰባት ኮነ ህዝብታት ብስርዓት ዴሞክራሲ ዝምርሑ ብምኻኖም ዝህልዎም መሰል ነፃነት እዩ::
5. ፍልልይ ብሕብሪ ቆርበት፣ ብሃይማኖት፣ ብመልክዕ፣ ብኸእለትን ብዝመሳሰሉን ሓደ ዓይነት ወይ ተመሳሳይ ዘይምኻን ማለት እዩ::

II. ኣብ ትሕቲ ፊደል “ሀ” ንዝተዘርዘሩ ሓሳባት ክሰማማዕ ዝኸእል ኣብ ትሕቲ ፊደል “ለ” ካብ ዘለዉ እናመረፀኩም ኣዛምዱዎም::

ሀ

1. ፍልልይ እንተሃለወና 'ውን ስምዒት ካልኦት ምርዳእን ምኸባርን
2. ኩሉ ህዝቢ ዝካፈለሉን ዝሳተፈሉን አመራርሓ
3. ሓደ ሃገር ምስ ካልኦት ሃገራት ኣብ ዙርያ ዝተፈላለዩ ጉዳያት ዝፈጥሮ ዝምድና
4. ስልጣን ካብ ህዝቢ ብውክልና ወሲዱ ሃገር ዘመሓድር ኣካል

ለ

- ሀ. ዴሞክራሲ
- ለ. ርክብ ወፃኢ
- ሐ. ፌዴራል
- መ. ምክእኣል
- ረ. መንግስቲ

III. ነዞም ዝስዕቡ ባዶ ቦታት ብቕኑዕ ቃል ወይ ሓረግ ምልኡ-ዎም::

1. ፍልልይካ ኣክኢልካ ምስ ካልኣት ብሰላም ንምንባር ዘድልዮና ቁልፊ ነገር _____ እዩ::
2. ዝተፈላለዩ ባዕሎም ንባዕሎም ዘመሓድሩ መንግስታት ብሕብረት ዝነብሩሉ ስርዓት መንግስቲ _____ ይበሃል::
3. ንወዲ ሰብ ብሕጊ ሓለዎ ክግበረሉ ንዝግባእ ዝኾነ ዓይነት ጥቕሙን ድሌቱን ንምግላፅ እንጥቀመሉ ቃል _____ ተባሂሉ ይፍለጥ::

IV. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ቕኑዕ ዝኾነ መልሲ ሕረዩ::

1. ተፀዋዕነቱ ንመንግስቲ ፌዴራል ኮይኑ ባዕሉ ንባዕሉ ዘመሓዳድር ከተማ ኣየናይ እዩ?

ሀ. ባህርዳር	ሐ. መቐለ
ለ. ድሬዳዋ	መ. መልሲ ኣይተውሃበን
2. ባዕሉ ንባዕሉ ናይ ምምሕዳር ስልጣን ዘለዎን ርእሰ ከተማ መንግስቲ ፌዴራል ዝኾነ ኣየናይ እዩ?

ሀ. ኣዲስ ኣባባ	ለ. ድሬዳዋ	ሐ. መቐለ	መ. ባህርዳር
------------	---------	--------	----------
3. መፍለይ ስርዓት ዲሞክራሲ ዝኾነ ኣየናይ እዩ?

ሀ. ምክባር መሰላት ሰባት	ሐ. ምክእኣል፣ ምድምማፅን ምክብባርን
ለ. ምክባር ዲሞክራሲያዊ መሰላት	መ. ኩሎም መልሲ እዮም
4. መግለጺ ዲሞክራሲያዊ መንግስቲ ዘይኮነ ኣየናይ እዩ?

ሀ. መራሕቲ ህዝቢ ባዕሉ ህዝቢ ዝመረጸም እዮም	ሐ. ህዝቢ ኣብ ጉዳይ ሃገሩ ብንጥፈት ይሳተፍ
ለ. መራሕቲ ስልጣን ብሓይሊ ዝሓዙ እዮም	መ. መልሲ ኣይተውሃበን

5. ብሰላምን ብፍቕርን ሓቢርካ ንምንባር ዝጠቅም ኣየናይ እዩ?

ሀ. ንኣፈላላይ ከም ጠቓሚ ሃፍቲ ጌርካ ምድናኛ

ለ. ኩሉ ዓይነት ባህሊ፣ ሃይማኖት፣ ዓሌት ወድሰብ ወዘተ ፅቡቕን ጠቓምን ኣስተዋፅኦ ከምዘሎዎ ምእማን

ሐ. ሓደ ባህሊ፣ ሃይማኖት፣ ዓሌት ወዘተ ካብ ካልእ ዝሓሸ ከምዝኾነ ጌርካ ምእማን

መ. “ሀ”ን“ለ”ን

V. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ሓፀርቲ መልስታት ሃቡ፡፡

1. እንታይነት ዲሞክራሲ ግለፁ፡፡

2. ኣብ ዲሞክራሲያዊ መንግስቲ ክኸበሩ ዘሎዎም መሰላት ጥቐሱ፡፡